

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11

A MODEL OF TEACHER LEADERSHIP DEVELOPMENT FOR INTERNAL QUALITY ASSURANCE UNDER THE OFFICE OF BASIC EDUCATION COMMISSION THE INSPECTION REGION 11

เกษม มังคละศิริ¹, ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์², ชนินทร์ วะสินนท์³, และ สวัสดิ์ โพธิ์วัฒน์³

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

²รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) สร้างและพัฒนาแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 3) ประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูและยกย่องรูปแบบการพัฒนา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย องค์ประกอบภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาโดยการวิเคราะห์เอกสาร และกรณีศึกษาจากโรงเรียนดีเด่นที่ปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำนวน 2 โรงเรียน ระยะที่ 2 การตรวจสอบและปรับปรุง รูปแบบการพัฒนาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน เพื่อนำแนวคิดมาสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ตรวจสอบความเหมาะสมและยืนยันรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน และระยะที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบ โดยการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไปทดลองใช้ จำนวน 1 โรงเรียน และสรุปผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน เขตตรวจราชการที่ 11 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ คือ องค์ประกอบหลักที่ 1) บุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบหลักที่ 2) การพัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงาน และองค์ประกอบหลักที่ 3) ความเป็นมืออาชีพ
2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาประกอบด้วย 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เอกสารประกอบการพัฒนา 4) วิธีการพัฒนา และ 5) การวัดและการประเมินผล ส่วนวิธีการพัฒนามี 3 ระยะ คือ ระยะก่อนปฏิบัติการ ระยะปฏิบัติการ และระยะติดตามผล
3. ผลการประเมินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสรุป ดังนี้ 3.1) ก่อนทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา ครูมีภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3.2) การเปรียบเทียบผลการประเมินภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาพบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยรวมมีความก้าวหน้า 3.3) การเปรียบเทียบผลการประเมินภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หลังการทดลองใช้รูปแบบพัฒนากับหลังการฝึกปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาพบว่า ครูมีความก้าวหน้าในการพัฒนาภาวะผู้นำ ครูโดยรวมมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำครู, การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ABSTRACT

This study aimed to 1) investigate factors of teacher leadership for internal quality assurance, 2) build and develop a model of teacher leadership for internal quality assurance, and 3) evaluate effects of the experiment of a model of teacher leadership development under the Office of the Basic Education Commission in Inspection Region 11. This R&D research was conducted in 3 stages: STAGE ONE included investigation of factors on teacher leadership and a draft of a model of development for setting a framework of the research, factors of teacher leadership for internal quality assurance, a model analysis of model development as well as case studies of best practice schools on school internal quality assurance in 2 schools, STAGE TWO comprised investigation and improvement of development model by in-depth interview in order to get ideas for building a model of teacher leadership development. Tools used to collect data comprised structured interview along with investigation for appropriateness together with confirmation of experts. STAGE THREE was composed of identification of effectiveness of a model through an application of a model on teacher leadership for internal quality assurance to be experimented in 1 school as well as conclusion of the experiment employing a development model. An instrument employed was a form of evaluation on teacher leadership for school internal quality assurance.

Findings were as follows:

1. The factors of teacher leadership for internal quality assurance under the office of the Basic Education Commission in Educational Inspection Region 11 consisted of 3 main components as follows: Key Factor 1- a person of transformation Key Factor 2- self-development and Colleague development comprising participation; Key Factor 3- professionalism including

2. The model of teacher leadership for internal quality assurance included: 1) principles, 2) objectives, 3) supplementary text for development, 4) development process, and 5) measurement and evaluation. The development process was composed of 3 stages: pre-training, practical training, monitoring.

3. The effects of experiment using the model of teacher leadership for internal quality assurance could be summarized: 3.1) Before the development model applied, the teachers obtained leadership for internal quality assurance at the moderate level and after the experiment, the model of teacher leadership for internal quality assurance was at the highest level 3.2) Regarding the comparison on the experiment of teacher leadership for internal quality assurance, it was found that teacher leadership for internal quality assurance, in general and 3.3) The comparison of evaluation effects of teacher leadership for internal quality assurance after the model experiment and after the training session of the development activities found that the teachers gained the development progress of teacher leadership through the increasing Percentage

Keywords : Teacher Leadership, Internal Quality Assurance

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการบริหารจัดการและการดำเนินงานกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นระบบที่มีการดำเนินการตรวจสอบและประมวลผลจากหน่วยงานภายนอก ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาให้มีความพร้อมในการรับการตรวจสอบการประเมินจากภายนอกพร้อมทั้งเป็นผู้นำการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปีของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ.2542-2551) นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

จากการศึกษารายงานประจำปี 2551 (1 ตุลาคม 2550-30 กันยายน 2551) ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบปัญหาและอุปสรรคในการประเมินคุณภาพ และมาตรฐานทางการศึกษา ในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้ 1) สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประกันคุณภาพภายในและยังไม่ได้บูรณาการเรื่องการประกันคุณภาพภายในเข้ามาในการปฏิบัติงานปกติและ 2) จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกในด้านผู้เรียนส่วนใหญ่จะไม่ได้มาตรฐานในมาตรฐานที่ 4 เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มาตรฐานที่ 5 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมาตรฐานที่ 6 ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในด้านครู ส่วนใหญ่จะไม่ได้มาตรฐานในมาตรฐานที่ 9 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในส่วนของมาตรฐานด้านผู้บริหาร พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่จะต้องพัฒนาในเรื่องงานวิชาการให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งผลการประเมินจะสะท้อนได้ในมาตรฐานที่ 12 เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ดังนี้ 1) ต้นสังกัด ควรให้ความสนใจและเอาใจใส่ ในการส่งเสริมสถานศึกษาให้ดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ครู และบุคลากรในสถานศึกษา

มีการปฏิบัติงานอย่างประกันคุณภาพ และ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสนใจในการบริหารด้านวิชาการให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจะสะท้อนไปยังคุณภาพของผู้เรียนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน ทั้งนี้ต้นสังกัดต้องจัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอ เอาใจใส่กำกับติดตาม และให้การสนับสนุนสถานศึกษาในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ และจากรายงานประจำปี 2551 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหารควรให้ความสนใจและเอาใจใส่ส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อให้ครูมีการปฏิบัติงานอย่างประกันคุณภาพ ซึ่งปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 11 ที่ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในตามแนวดำเนินการของกฎกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีกระบวนการในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 8 ขั้นตอนคือ 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษา 2) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) การจัดระบบการบริหารและสารสนเทศ 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา 5) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา 6) การประเมินคุณภาพการศึกษา 7) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และ 8) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

จากการศึกษาดังที่กล่าวแล้วสามารถสรุปได้ว่า ครู คือ บุคคลที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้เสียและสาธารณชน จึงควรพัฒนาและส่งเสริมให้ครูมีภาวะผู้นำเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานการประกันคุณภาพในที่นี้เป็นระบบและต่อเนื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำครูเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง แต่การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษายังขาดระบบความชัดเจนในกระบวนการและการปฏิบัติ หากมีการพัฒนา

ทางเลือกใหม่ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูและนำไปใช้อย่างจริงจัง ย่อมจะส่งผลต่อการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน และสถานศึกษาโดยตรงให้มีคุณภาพตามมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ การวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะให้ได้ทางเลือกที่เป็นรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11
2. เพื่อสร้างและพัฒนาแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11
3. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยผู้วิจัยนำเสนอและแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำครูและยกยกร่างรูปแบบการพัฒนา เป็นการกำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบภาวะผู้นำครู การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อให้ได้องค์ประกอบ และรายละเอียดขององค์ประกอบภาวะผู้นำครู มี 2 ชั้น คือ ชั้นการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และชั้นการศึกษาดูงาน โรงเรียนดีเด่นโดยสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเพื่อยกยกร่างรูปแบบ

ระยะที่ 2 การตรวจสอบและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อให้สามารถออกแบบและพัฒนาแบบภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพ

ภายใน มี 2 ชั้น คือ การศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน และประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 10 คน เพื่อยืนยันรูปแบบหลังจากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงระยะที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบเป็นการนำไปทดลองใช้ภาคสนามและสรุปผลการทดลองมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบภาวะผู้นำครูเพื่อประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มี 2 ชั้นคือ การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาโดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (One group pretest posttest design) โดยใช้บุคลากรโรงเรียนบ้านแป้นสามัคคีราษฎร์บำรุงอบรมเชิงปฏิบัติการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครวันที่ 17 พฤศจิกายน 2557 เพื่อฝึกปฏิบัติกิจกรรมและนำไปฝึกประสบการณ์ที่โรงเรียนจำนวน 2 สัปดาห์ และสรุปผลการทดลองใช้ในภาคสนามและสรุปประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ
2. แบบประเมินรูปแบบและเอกสารประกอบการพัฒนา
3. แบบประเมินภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง 2) การพัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงาน 3) ความเป็นมืออาชีพ
2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีส่วนประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เอกสารประกอบการพัฒนา 4) วิธีการพัฒนา และ 5) การวัดผลและประเมินผล และวิธีการการพัฒนามี 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนปฏิบัติการ ระยะปฏิบัติการ และระยะติดตามผล
3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

3.1 ระยะเวลาปฏิบัติการใช้ภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

3.2 ระยะเวลาปฏิบัติการใช้ภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสูงกว่าระยะก่อนปฏิบัติการใช้ภาวะผู้นำครูโดยรวมมีค่าร้อยละความก้าวหน้า

3.3 ระยะเวลาติดตามผลเป็นการติดตามความก้าวหน้าของภาวะผู้นำครูหลังปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาพบว่า โดยรวมคิดเป็นค่าร้อยละความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น

อภิปรายผล

1. ด้านองค์ประกอบภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

องค์ประกอบหลักที่ 1 การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลงเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่หนึ่งเนื่องจากครูในยุคโลกาภิวัตน์นี้จะต้องมีความเป็นผู้นำและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้จึงจะทำให้ครูมีความรู้ความสามารถทันต่อความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ดังนั้น ครูที่เป็นผู้นำครูหรือมีภาวะผู้นำครูจึงจำเป็นต้องเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและต่อเนื่องเพื่อเป็นการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้คงอยู่และยั่งยืนตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำนวน 8 องค์ประกอบ คือ 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานสถานศึกษา 3) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา 5) การจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 6) การจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษา 7) การจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน และ 8) การจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบหลักที่ 2 การพัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงานเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำครูเพื่อการประกัน

คุณภาพภายในสถานศึกษาเพราะปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดในการปฏิบัติงาน คือ การพัฒนาตนเองซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพเมื่อวิทยาการต่างๆ เจริญก้าวหน้ามีเครื่องมือเครื่องใช้ทันสมัยเกิดขึ้น การปรับตัวในการทำงานก็ต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงตามไปด้วย การพัฒนาตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการปฏิบัติงานในแง่ความสำคัญของการพัฒนาตนเองของครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย จูรีรัตน์ ธาราสุข (2543) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองเป็นการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการ ซึ่งครูสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสำรวจและประเมินตนเองการศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน การเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ การแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน การศึกษาค้นคว้า และการทำผลงานทางวิชาการ การศึกษาต่อ การศึกษาดูงาน การเข้ารับการฝึกอบรมและการเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ เป็นต้น

องค์ประกอบหลักที่ 3 ความเป็นมืออาชีพเป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพราะการพัฒนาให้ครูเป็นครูมืออาชีพจะส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยตรงการพัฒนาครูเป็นครูมืออาชีพเป็นการส่งเสริมหรือการช่วยเหลือครูให้มีโอกาสในการเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้น โดยเฉพาะศักยภาพในการสอน ความรู้และมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน ดังนั้น การพัฒนาครูจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ตอบสนองต่อความต้องการของครูเพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพในการทำงานดังนั้นครูต้องตระหนัก เข้าใจ และลงมือปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็งและยั่งยืนและพัฒนาให้บรรลุตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยยึดหลักปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2554

2. จากการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการ

ที่ 11 ได้ข้อค้นพบว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามี 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เอกสารประกอบการพัฒนา 4) กระบวนการพัฒนา และ 5) การวัดและการประเมินผล ซึ่งรายละเอียดของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในแต่ละองค์ประกอบที่ค้นพบได้แก่หลักการ มี 6 ข้อ คือ 1) กระบวนการฝึกอบรมโดยใช้กระบวนการให้ครูที่เข้าฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงมีการกำกับตนเองในกระบวนการเรียนรู้ 2) ครูที่เข้าอบรมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายร่วมกัน 3) ครูที่เข้ารับการอบรมได้รับการฝึกฝน การชี้แนะอย่างเป็นระบบโดยให้ผู้เข้ารับการอบรมเป็นตัวแบบหรือจัดกิจกรรมให้ได้ 4) การสร้างความตระหนักใช้แนวทางการศึกษาจากการวิเคราะห์เนื้อหา 5) การเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบจะช่วยให้ครูที่เข้ารับการอบรมได้จัดระบบในการเรียนรู้เกิดความใส่ใจจดจำ 6) ใช้กระบวนการฝึกอบรมด้วยเทคนิควิธีที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จุดมุ่งหมาย คือ 1) เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) เพื่อสร้างความตระหนักและเจตคติในการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 3) เพื่อพัฒนาพฤติกรรมและทักษะด้านภาวะผู้นำของครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเอกสารประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีจำนวน 3 ชุด คือ ชุดที่ 1 บุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง ชุดที่ 2 การพัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงาน ชุดที่ 3 ความเป็นมืออาชีพเอกสารประกอบการพัฒนาแต่ละชุดประกอบด้วยระยะเวลาวัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม สื่อประกอบกิจกรรม และการประเมินผล นอกจากนี้ยังมีคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาประกอบการใช้เอกสารประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำครู กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11 แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนปฏิบัติการ ระยะปฏิบัติการ และระยะติดตามผล ระยะก่อนปฏิบัติการมีกิจกรรมการปฐมนิเทศและประเมินภาวะผู้นำครู ระยะปฏิบัติการมีกิจกรรมการประชุมเชิง

ปฏิบัติการ การฝึกปฏิบัติกิจกรรมพัฒนา 2 สัปดาห์ การวัดผล และการประเมินผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11 ดำเนินการติดตามผลและประเมินผลจำนวน 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ประเมินภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในระยะก่อนปฏิบัติการก่อนการปฐมนิเทศ ครั้งที่ 2 ประเมินภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในระยะปฏิบัติการหลังจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ระยะเวลา 1 วันและศึกษาดูงานโรงเรียนดีเด่น 2 วัน ครั้งที่ 3 ประเมินภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในระยะติดตามผลหลังจากผ่านการฝึกปฏิบัติกิจกรรมพัฒนา 2 สัปดาห์ จากข้อค้นพบสามารถอภิปรายผลได้ว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11 เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้นได้ผ่านการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญหลายคนจึงได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง ได้แก่ ครูโรงเรียนบ้านแป้นสามัคคีราษฎร์บำรุงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสจะได้กลุ่มทดลองที่เป็นครูประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พบว่า ครูที่เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและมีการพัฒนาภาวะผู้นำครู มีค่าคะแนนเฉลี่ยหลังระยะปฏิบัติการ (การทดลองใช้) สูงกว่าระยะก่อนปฏิบัติการ (ก่อนการทดลองใช้) และหลังสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาครูมีภาวะผู้นำเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ ประยูร บุญใช้ (2547) ซึ่งกล่าวว่ารูปแบบเป็นการจำลองภาพในอุดมคติที่นำไปสู่การอธิบายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเพื่อให้ถ่ายทอดการทำ ความเข้าใจที่ไม่มีองค์ประกอบแน่นอนหรือรายละเอียดทุกแง่มุม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเชื่อถือได้ ส่วน Keeves (1988) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ แนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบ

ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลายอย่าง ได้แก่ สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้าง กระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ โดยองค์ประกอบที่ดีจะต้องสามารถทำนายผลที่พิสูจน์ได้ มีความสัมพันธ์กันเชิงสาเหตุและเชิงโครงสร้างตลอดทั้งช่วยสร้างจินตนาการ ความคิดรวบยอด และขยายขอบเขตสืบเสาะหาความรู้ ในทำนองเดียวกัน ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนากฎาของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนาโดยดำเนินการ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษารูปแบบการพัฒนากฎาผู้นำ ระยะที่ 2 การร่างและสร้างรูปแบบการพัฒนากฎาผู้นำประกอบด้วย การสนทนากลุ่มและพัฒนารูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญระยะที่ 3 ทดลองใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กรวม 3 โรงเรียน และรูปแบบการพัฒนากฎาผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประกอบด้วย หลักการของรูปแบบวัตถุประสงค์ของรูปแบบเนื้อหาของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ และการวัดและประเมินผล ในการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาได้ดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระยะก่อนปฏิบัติการ ระยะที่ 2 ระยะปฏิบัติการ ประกอบด้วย การอบรมเข้มและการประชุมปฏิบัติการรวม 8 ครั้ง ดำเนินการสัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยใช้คู่มือพัฒนากฎาผู้นำ 8 ชุด นำมาประกอบการประชุมปฏิบัติการ และการศึกษาดูงานโรงเรียนดีเด่น 1 โรงเรียน และระยะที่ 3 ระยะติดตามผลโดยการประชุมและใช้แบบประเมินพฤติกรรมกฏาผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนากฎาผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11 พบว่า หลังสิ้นสุดระยะปฏิบัติการ (การทดลองใช้) ระดับการใช้กฏาผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11 มีการเปลี่ยนแปลงและสูงกว่าระยะก่อนปฏิบัติการ (ก่อนทดลองใช้) และในระยะติดตามผลเป็นการติดตามการพัฒนาของกฏาผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่า ในระยะติดตามผลกฏาผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสูงกว่าหลังสิ้นสุดระยะปฏิบัติการมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น เมื่อคิดโดยรวมกฏา

ผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11 หลังสิ้นสุดการทดลองใช้อยู่ในระดับมากที่สุด การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่ารูปแบบการพัฒนากฎาผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพราะได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมและคุณภาพของรูปแบบการพัฒนาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญหลายคน จึงทำให้ผลการทดลองใช้มีค่าร้อยละความก้าวหน้าอยู่ในระดับดีมากสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนากฎาผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนซึ่งผลการวิจัยพบว่า กฏาผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยครั้งนี้ได้องค์ประกอบกฏาผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11 จำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ บุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงาน และความเป็นมืออาชีพ และได้รูปแบบการพัฒนากฎาผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11 ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย เอกสารประกอบการพัฒนา วิธีการพัฒนา และการวัดและการประเมินผล ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำรูปแบบการพัฒนากฎาผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนในสังกัดหรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำรูปแบบการพัฒนาที่พัฒนาขึ้นนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากฎาผู้นำครูต่อไป

1.2 รูปแบบการพัฒนากฎาผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการ

ที่ 11 ที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมซึ่งกลุ่มสถานศึกษา เครือข่ายสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หรือเขตตรวจราชการต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบขององค์ประกอบภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตรวจราชการที่ 11 กับเขตตรวจราชการอื่นๆ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า จะมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

2.2 ควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11 ที่พัฒนาไปทดลองใช้กับโรงเรียนในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- จूरี่รัตน์ ธาธาสุข. (2543). การพัฒนาภาวะผู้นำด้านการวิจัยทางการพยาบาลของศาสตราจารย์ ดร.สมจิต หนูเจริญกุล. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การบริหารการพยาบาล). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประยูร บุญใช้. (2547). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการฝึกทักษะการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับครู. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ. (2553). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน. ปรินญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปี ของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542-2551). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- Keeves, P.J. (1988). *Educational Research, Method, Methodology, and Measurement International : An Handbook*. Oxford: Pergamon Press.